

Ігор Сазонець

завідувач кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності Національного університету водного господарства та природокористування, д.е.н., професор

Анатолій Гладченко

докторант Академія муніципального управління, (м. Київ), к.е.н.

ВПЛИВ ФОРМАЦІЙНИХ ЦИКЛІВ НА ПРІОРИТЕТИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ РІВНОВАГОЮ

У статті обґрунтовано необхідність введення до наукового обігу поняття формаційного економічного циклу на основі систематизації детермінант економічної кризи в залежності від переважаючої суспільно-економічної формації певних економічних систем. Також в рамках авторського дослідження обґрунтовано вплив формаційних криз на пріоритети державного управління економічною рівновагою.

Ключові слова: циклічність, підходи, пріоритети, державне управління, економічна рівновага, формація, суспільно-економічні відносини, аграрне, індустріальне, постіндустріальне суспільство.

Igor Sazonets

Head of Public Administration Chair, Documentation and Information Activity Chair of the National University of Water management and Natural Resources Use, Doctor of Economics, Full Professor

Anatoliy Gladchenko

Doctoral student, Academy of Municipal Management (Kyiv), Ph.D in Economics

INFLUENCE OF FORMATIONAL CYCLES ON PRIORITIES OF PUBLIC ADMINISTRATION ECONOMIC EQUILIBRIUM

The problem of recurrence of development of economic relations has a special place in the study of economic science and general humanities, because it focuses a tremendous layer of the main provisions of both the dominant and alternative theories. The economic governance system regardless of the type and model of a living organism that is constantly evolving, improving, acquiring a qualitatively new state, which naturally affects the nature of the cycles of transformation. Historical events in the economic plane indicate that along the main characteristics of the economic cycle, each successive has its own unique effects that are added to the previous one. Determinants of modern cyclical development are fundamentally different from the classical theoretical elaborations. Thus the current economic cycle in nature, occurrence mechanisms, strength and significance, despite the historical link with the classic cyclic periods of instability, the overproduction of goods, both from theoretical and practical points of view is a qualitatively new challenge, requiring careful study study. The study of modern cyclical cycles of transformation is not only a great scientist but also of practical interest, given the systemic economic crisis in Ukraine. Analysis of the patterns of cyclical forms of economic reproduction processes in modern conditions is a theoretical and methodological basis of scientific justification as a state policy and macroeconomic policies at the regional and international levels. An important part of which is the anti-cyclical measures aimed at preventing the occurrence of cyclical crises and promote a more flexible adaptation of the economy to the phases of the cycle, weakening of the devastating effects of crises. Of particular relevance is also becoming a problem for international and national economic equilibrium due to the fact that new developments geoeconomic nature include not only processes in the Ukrainian economy, but also around the world.

Therefore, the aim of this article study the determinants of the economic cycle in the industrial and post-industrial socio-economic formations and determine the effect of conformational cycles of government priorities for economic balance. In the article the necessity to put into scientific circulation formational definition of the economic cycle-related changes in the socio-economic formations and in turn a change of government institutions of economic equilibrium. So, in our opinion, formational economic cycle - is the process of business activity fluctuations based on the transformation of the socio-economic relations and focuses on the transition from the point of bifurcation of the basic institutional framework for a new stable equilibrium point.

In other words, under conditions of intensive development of certain economic system transition to a new type of social relations feeling great upheavals accompanied by a variety of threats, including a decrease in business activity, reach a point where the recession is changing not only the economic, but also social growth and eventually a point is reached new balance owing primarily due to the restructuring of the state of economic equilibrium coordination mechanisms. In our opinion, it is a vivid example of Ukraine, where today there is a reorganization of the industrial and oligarchic system of public relations of the new formation, but the system of government requires the emergence of new institutions to prevent external negative factor causing it economic crisis.

Key words: cyclicity, approaches, priorities, public administration, economic equilibrium, formation, socio-economic relations; Agrarian, industrial, post-industrial society.

Игорь Сазонец

заведуючий кафедрой государственного управления, документоведения
и информационной деятельности Национального университета водного хозяйства
и природопользования, д.э.н., профессор

Анатолій Гладченко

докторант Академії муніципального управління (м. Київ), к.э.н.

ВЛИЯНИЕ ФОРМАЦИОННЫХ ЦИКЛОВ НА ПРИОРИТЕТЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКИМ РАВНОВЕСИЕМ

В статье обоснована необходимость введение в научный оборот понятия формационного экономического цикла на основе систематизации детерминант экономического кризиса в зависимости от преобладающей общественно-экономической формации определённых экономических систем. Также в рамках авторского исследования обосновано влияние формационных кризисов на приоритеты государственного управления экономическим равновесием.

Ключевые слова: цикличность, подходы, приоритеты, государственное управление, экономическое равновесие, формация, общественно-экономические отношения; аграрное, индустриальное, постиндустриальное общество.

Постановка проблеми

Проблематика циклічності розвитку економічних відносин займає особливе місце в дослідженнях як економічної науки, так і загальних гуманітарних наук, так як в ній сфокусований колосальний пласт основних положень як домінуючих, так і альтернативних класичних та мультидисциплінарних теорій. Новітня економічна система державного управління, не залежно від типу та моделі, – живий організм, який постійно розвивається, удосконалюється, набуваючи якісно нового стану, що, природно, позначається на характері трансформацій циклів. Історичні події в економічній площині свідчать, що поряд з основними характеристиками економічних циклів, кожний наступний має свої унікальні ефекти, які додаються до попередніх. Детермінанти сучасного циклічного розвитку принципово відрізняються від класичних теоретичних опрацювань. Таким чином сучасний економічний цикл по своїй сутності, за механізмами виникнення, плінністю та значущістю, незважаючи на історичний зв'язок з класичними циклічними періодами нестабільності надвиробництва товарів, як з теоретичної, так і з практичної точок зору є якісно новою проблемою, яка потребує ретельного вивчення у дослідженні. Вивчення трансформацій сучасних циклічних циклів представляє не тільки великий науковий, а й практичний інтерес з огляду на системну економічну кризу в Україні. Аналіз закономірностей циклічних форм відтворення економічних процесів в сучасних умовах служить теоретико-методологічною основою наукового обґрунтування як державної макроекономічної політики, так і політики на регіональному та міжнародному рівнях. Важливою складовою частиною якої є антициклічні заходи, спрямовані на запобігання виникненню циклічних криз і сприяють більш гнучкій адаптації економіки до фаз циклу, ослаблення руйнівних наслідків криз. Особливої актуальності також набуває проблема забезпечення міжнародної та національної економічної рівноваги у зв'язку з тим, що новітні події геоекономічного характеру охоплюють не тільки процеси в економіці України, але й у всьому світі. Тому зазначена проблематика має значну наукову цінність з огляду на необхідність підвищення ефективності державного управління економічною рівновагою в Україні.

Вищезазначена проблематика опрацьовувалася представниками класичної економічної

теорії Д. Рікардо [7, с. 132–198], марксистською теорією К. Маркса, Ф. Енгельса [5, с. 123–145], кейнсіанства Дж. М. Кейнса [3, с. 234–267], Дж. Р. Хіксом [9, с. 23–89], І. Шумпетером і ін. [11, с. 235–367], а також над нею працювали С. Кузнець [12], П. Самуельсон [8 с. 340–359], нові напрямки неокласичної школи – Р. Мізес [4], У. Мітчелл [6].

Разом з цим, незважаючи на настільки представницьке коло дослідників, що обґрунтовують в своїх роботах глибинні, сутнісні моменти циклічної форми відтворення економічної системи, слід відзначити, що новітні міжнародні економічні відносини, інтенсивно розвиваючись, постійно трансформують поняття сучасного економічного циклу і переходу до кризостійкої моделі розвитку. Тому метою статті є обґрунтування детермінант економічного циклу в індустріальній та постіндустріальній суспільно-економічних формаціях та виявлення впливу формацийних циклів на пріоритети державного управління економічною рівновагою.

Однією з перших концепцій про циклічний розвиток економіки є запропонована французьким фізиком Клементом Жюгляром (1819–1905), який в результаті систематичного аналізу часових рядів цін і ставки відсотка по Франції, Великобританії і США виявив економічні коливання, пов'язані з поновленням активної частини основного капіталу, тривалістю від 7 до 11 років [1, с. 107–108]. Причиною кризи К. Жюгляр вважав [1, с. 103–112] «розквіт» економіки передуюче депресії, коли на ринку збільшується спекуляція, а банки пропонують «дешеві» кредити. Він першим довів періодичність промислових коливань. Слід відзначити, що достатній внесок до подальшого розвитку циклічності економічного розвитку вніс К. Маркс (1818–1883) [5, с. 517–642.], який обґрунтував і розробив теорію середньострокових циклів. Наступним видатним вченим, який розвинув теоретичні підходи до циклічності економічної системи, став М. І. Туган-Барановський (1865–1919). Також слід відзначити, що поряд з відомими теоретичними опрацюваннями існують альтернативні, що акцентують увагу на функціональних сферах циклічного розвитку економічних відносин. Так, Американський економіст Джозеф Китчин (1861–1932), за підсумками дослідження щомісячних статистичних даних обігу безготівкових розрахунків між банками, товар-

Мета

Виклад основного матеріалу

Аналіз останніх досліджень і публікацій

ними цінами і короткостроковій ставці відсотка в США та Великобританії за період з 1890 по 1922 рр. виявив існування короткострокових економічних циклів тривалістю близько 3–4 років [2]. Таким чином слід зауважити, що вищезазначені концепції мають досить широкий спектр пояснень, однак в рамках авторського аналізу можливо їх об'єднати за формаційною парадигмою, яка дає змогу стверджувати, що перелічені автори описували риси, притаманні індустріальній суспільно-економічній системі відносин. В системі цих відносин і сформувалась класична державна система механізмів управління економічною рівновагою, яка давала змогу боротися з негативними коливаннями ділової діяльності досить ефективно. Узагальнення концепцій циклічності розвитку економіки з позицій детермінант аграрної та індустріальної суспільно-економічної формації представлено на рис. 1.

Зазначені теоретичні опрацювання мають широкий спектр пояснень, і на сьогодні, як свідчить аналіз наукових опрацювань, новітні науковці в цій проблематиці вбачають значну дискусійність та акцентують увагу на протиріччях вищезазначених підходів. Однак, на нашу думку, наведені теоретичні опрацювання повністю вкладаються в суспільно-формаційну парадигму, яка ґрунтується на головних параметрах досліджуваних систем. І дійсно, якщо звернути увагу на головні параметри аграрного та індустріального суспільства, то можна обґрунтовано стверджувати, що детермінанти циклів відповідають тим чи іншим елементам системи. Проте, на сьогодні світове господарство хоча нерівномірно, однак впевнено рухається до нових горизонтів, з'являються нові технології, що призводять до появи нових економічних відносин між суб'єктами як на національному так і на міжнародному рівнях. Слід відзначити, що трансформації в суспільно-економічних відносинах відбуваються досить нерівномірно, проте дуже швидко. І на сьогодні в рамках постіндустріального та інформаційного суспільства сформувалась достатня кількість тенденцій, що, на нашу думку є новими детермінантами циклічного розвитку економіки, які не контролюються з боку державних інституцій, що і призводить до стану економічної нестабільності.

Так, наприклад, як свідчать аналітичні узагальнення МВФ [13], транснаціональні корпорації не можуть впливати на фази циклу економічного розвитку, і як свідчать емпіричні приклади – такі думки необґрунтовані. Видача кабальних кредитів МВФ (часто під політичним тиском і з підкупом місцевих чиновників) на відновлення економіки країн третього світу за умови, що будуть відновлювати економіку (отримувати прибуток) західні будівельні корпорації, а нафтовим та іншим концернам надається доступ до видобутку корисних копалин, на дуже вигідних умовах. Приклад – ряд країн Африки і латинської Америки, Індонезії і практично всіх колишніх радянських республік [13]. Загалом детермінанти економічного циклу, пов'язані з постіндустріальною суспільно-економічною формацією, відображаються в тенденціях, представлених на рис. 2.

Більшість існуючих концепцій пояснюють циклічність розвитку лише на рівні національної економіки, що на сьогоднішній день дає досить фрагментарне розуміння сутності економічних відносин на міжнародному та глобальному рівнях, які, в свою чергу, мають визначальну роль як у розвитку світогосподарських

зв'язків, так і національних урядів. Однак, сучасні економічні відносини кардинально відрізняються від механізмів взаємодії минулого сторіччя, існуючі державні інституції в сфері стабілізації економіки досі користуються інструментами, які давно застаріли і з їх допомогою неможливо відреагувати на прояви циклічності розвитку сучасних господарських відносин. Як свідчить рис. 2. оперативне реагування саме на зовнішні фактори суспільно-економічних відносин на сьогодні має ключову роль у ефективному державному управлінні стабілізацією економіки. На основі авторського аналізу було доведено, що існуючі концепції хоч і довели свою відносну значущість, але не завжди спрацьовують пророкуючи той або інший хід розвитку економічного циклу. На противагу існуючим теоретичним дослідженням, авторський аналіз дає можливість стверджувати, що сучасні підходи державного управління економічною рівновагою повинні базуватися на основі позицій формаційної парадигми розвитку суспільно-економічних відносин.

☞ Наведені теоретичні опрацювання повністю вкладаються в суспільно-формаційну парадигму, яка ґрунтується на параметрах досліджуваних систем. Якщо звернути увагу на головні параметри аграрного та індустріального суспільства, то можна стверджувати, що класичні теорії циклічного розвитку відповідають тим чи іншим елементам системи. Тому, на нашу думку, існує необхідність ввести до наукового обігу визначення формаційного економічного циклу, що пов'язане зі змінами суспільно-економічних формацій і в свою чергу зміною інституцій державного управління економічною рівновагою. Так, на нашу думку, формаційний економічний цикл – це процес коливання ділової активності, що заснований на трансформації суспільно-економічних відносин і акцентує увагу на переході від точки біфуркації базової інституційної системи до нової стійкої точки рівноваги.

Іншими словами, в умовах інтенсивного розвитку певні економічні системи, переходячи на новий тип суспільних відносин [12], відчуваючи великі потрясіння, які супроводжуються безліччю загроз, в тому числі зниженням ділової активності, доходять до певного моменту, де спад змінюється не тільки економічним, але і громадським зростанням, і в кінцевому підсумку досягається точка нової рівноваги, в першу чергу завдяки перебудові державних механізмів координації економічної рівноваги. На нашу думку, яскравим прикладом є і Україна, де на сьогодні відбувається перебудова від індустріально-олігархічної системи громадських зв'язків до нової формації, проте система державного управління потребує появи нових інституцій, які б запобігали зовнішнім негативним факторам, що викликають саме економічну кризу.

Для розробки пріоритетів формування державних інституцій реагування на стабілізацію формаційного циклу в Україні на сьогодні залишається недослідженою достатня кількість проблем, однак точно слід підкреслити, що інтенсифікація інтеграції інституцій державного управління до міжнародних фінансових та економічних організацій є головним пріоритетом. Як виявив авторський аналіз, наукові теорії, що описували причини циклічності в рамках постіндустріальної, а на нашу думку – когнітарно-аменсалічної суспільно-економічної формації, майже відсутні. Однак, саме в

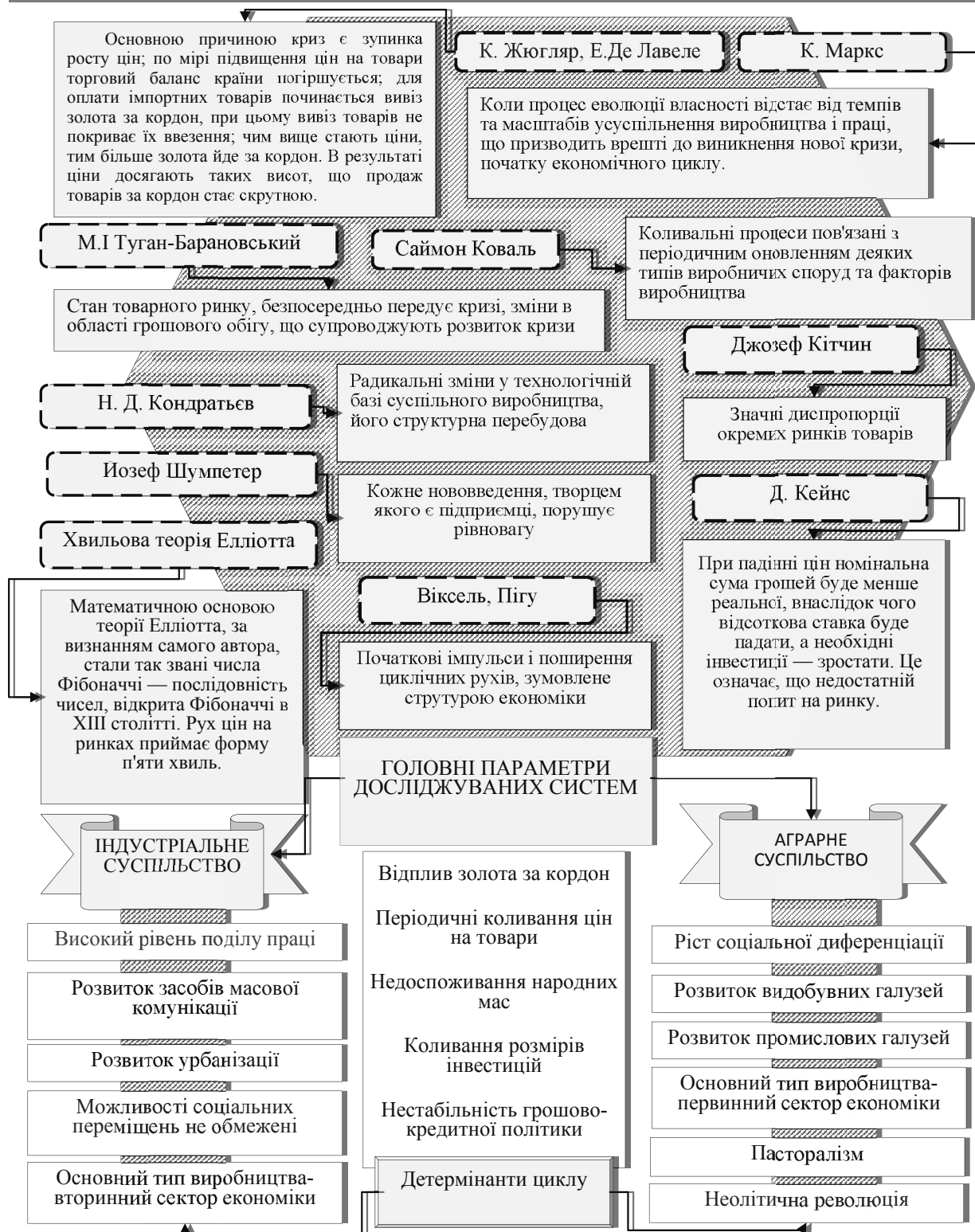

Рис. 1. Узагальнення концепцій циклічності розвитку економіки з позицій детермінант аграрної та індустріальної суспільно-економічної формації [5, 10, 2]

країнах першого світу, які перейшли на нову систему суспільно-економічних відносин, виникають такі малодосліджені явища, які переростають у світові кризи, економічні бульбашки, фондові колапси, криптовалютна експансія та інші тенденції яких відображаються на

всій економічній системі світового господарства, проте найбільш руйнівні економічні наслідки таких подій відбуваються саме в таких країнах, де єдиними інструментами стабілізації є фінансовий та монетарний напрями. В таких умовах більш детальний аналіз співвідношен-

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

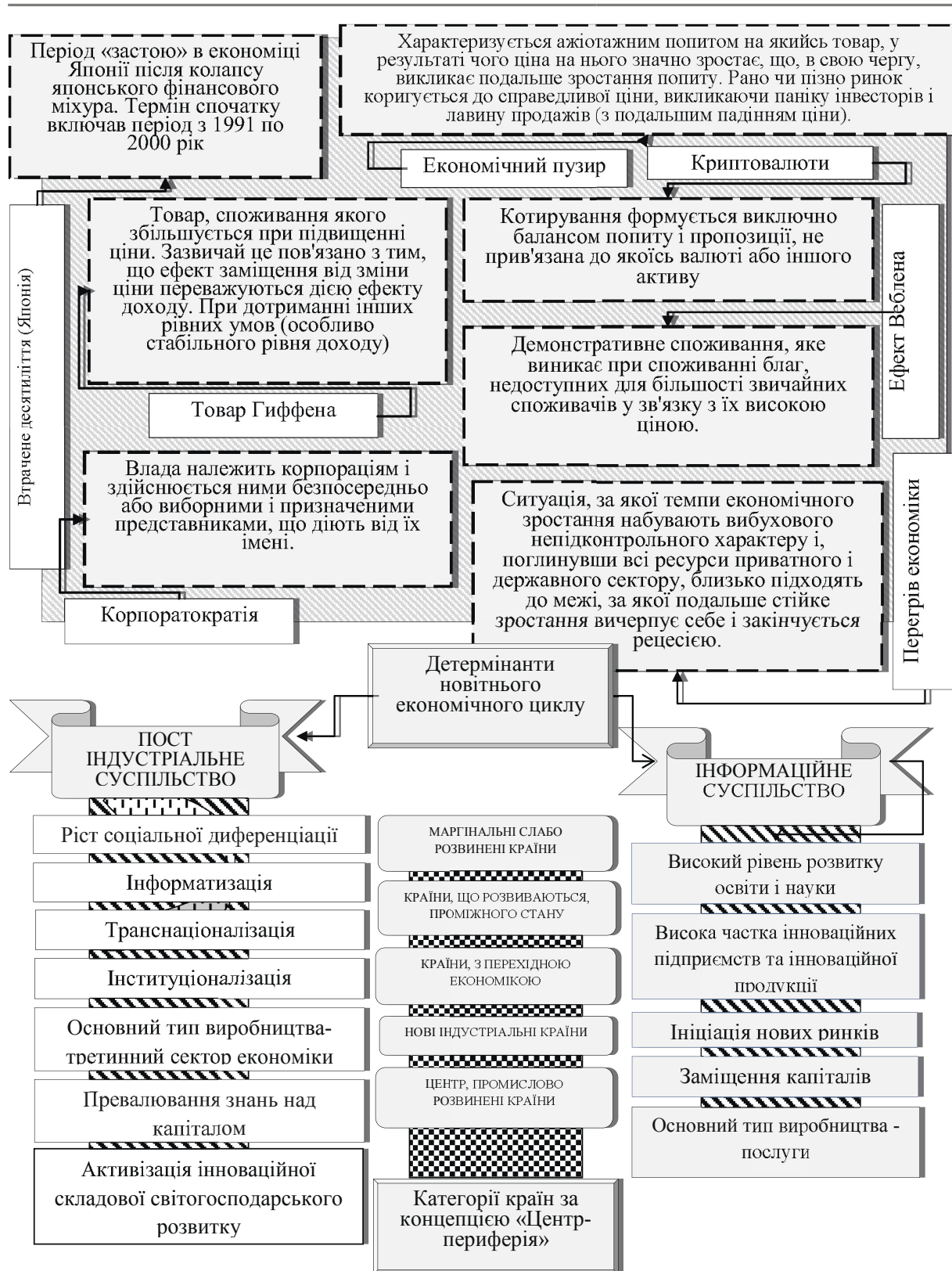

Рис. 2. Детермінанти економічного циклу в постіндустріальній економіці [13]

ня понять економічної, світової і національної кризи в контексті еволюції їх механізму і характерних рис є темою наступних досліджень з огляду на удосконалення державних механізмів управління економічною рівновагою.

Література.

1. Блауг М. Жугляр, Клемент // 100 великих економістів до Кейнса = Great Economists before Keynes: An introduction to the lives & works of one hundred great economists of the past. – СПб.: Экономика, 2008. – С. 107–108. – 352 с
2. Блауг М. Хансен, Элвин Х. // 100 великих економістів після Кейнса = Great Economists since Keynes: An introduction to the lives & works of one hundred great economists of the past. – СПб. : Экономика, 2009. – С. 337–340.
3. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. – М. : ГелиосАРВ, 2002. – 352 с.
4. Людвиг фон Мизес. Мой вклад в экономическую теорию [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.inliberty.ru/library/173-moy-vklad-vnbsrekonomiceskuyu-teoriyu>.
5. Маркс К. Экономико-философские рукописи 1844 года. В сб.: Маркс К. и Энгельс Ф. Из ранних произведений. – М. : Госполитиздат, 1956. – С. 517–642.
6. Митчелл У. Экономические циклы. Проблема и постановка. – Режим доступа: <http://www.bibliotekar.ru/istoria-economicheskikh-ucheniy-1/70.htm>.
7. Рикардо Д. Начала политической экономии и налогового обложения / Д. Рикардо // Собр. соч. в 5 т. – М.: Госполитиздат, 1995. – Т. 1. – 360 с.
8. Самуельсон П. Экономика / П. Самуельсон // Собр. соч.: в 2 т. – М.: МГП Алгон ВНИИСИ, 1992. – Т. 2. – 413 с.
9. Хикс Дж. Р. Стоимость и капитал / Дж. Р. Хикс; пер. с англ.; общ. ред. и вст. стр. Р. М. Энтова – М. : Прогресс, 1988. – 191 с.
10. Хикс Дж. Р. Стоимость и капитал / Дж. Р. Хикс; пер. с англ.; общ. ред. и вст. стр. Р. М. Энтова – М. : Прогресс, 1988. – 191 с.
11. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. – М. : Директмедиа Паблшинг. – 2008. – 401 с.
12. Simon Kuznetz. Jewish Economies: Development and Migration in America and Beyond. – Transaction Publishers, 2011. – Vol. I. – P. XIX. – ISBN 1412842115.
13. The IMF at a Glance [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.imf.org/external/about.htm>.